

Skurken som blev kändis

Bror Rönnholm | bror.ronnholm@fabsy.fi

Ungefär samtidigt som inspelningen av **Alexi Mäkeläs** film "Rööperi" pågick genomförde **Tom Paxal** en serie intervjuer med **Tom Sjöberg**, en av filmens huvudpersoner, plus några av hans kompisar och medvandrare på brottets bana.

Det har resulterat i boken "Svart spegel", kallad en rapsodi och på baksidan en intervjuroman. Vardera beteckningarna har fog för sig.

Filmspelningen kommenteras flyktigt, där emot nämns märkligt nog aldrig den bok som ligger till grund för filmen, **Harri Nykänens** och Tom Sjöbergs intervjuroman "Rööperi – riköksen vuodet 1955–2005", trots att Paxals bokidé är närmast ett parallellprojekt.

Hur mycket böckerna har gemensamt kan jag inte bedöma, jag har inte läst Nykänens bok och inte heller sett filmen.

En viktig utgångspunkt är att Paxal och den par år äldre Sjöberg har vuxit upp under samma hårda villkor, d.v.s. decenniet efter kriget i Rödbergens arbetarkvarter, en miljö som Paxal kallar slum.

Paxal har också tidigare skrivit om tiden och miljön, framförallt i "Rödbergen" (1981), men delvis också i debuten, ungdomsboken "Vänerna" (1977).

Det är rimligtvis detta som titeln "Svart spegel" syftar på; Sjöberg och hans kompisar fungerar som en bild för hur det också kunde ha gått för författaren. Till någon del utgör den också ett komplement till hans föregående, den självbiografiska "Farlig hamn".

Särskilt bokens första del handlar mycket om Rödbergen förr och nu, en numera starkt förändrad stadsdel som de vandrar igenom och kommenterar med blandade känslor. Överhuvudtaget understryks uppväxtmiljöns betydelse i bokens resonemang.

Paxal har varit mån om att hålla kvar intervjuformen, eller snarare samtalsformen, eftersom författarens egna inlägg och repliker också har sin plats.

Därav bokens rapsodiska karaktär som relativt fritt blandar minnesbilder och anekdoter och lika mycket låter associationerna som kronologin styra. I stort rör man sig ändå från Sjöbergs vilda ungdomsår mot nuets tillvaro som "stillsam pensionär".

Greppet ger en närvarokänsla som fungerar bra, men som köps på bekostad av överskådligheten. Det blir lite fladdrigt och överlastat ibland.

I stort får man ändå klart för sig i vilken ordning och när de olika "verksamhetsgrenarna" kommer in i bilden, liksom vistelserna på annat håll.

Tom Sjöberg kallar sig i dag affärsman, vilket han också är. Åtminstone i Helsingfors är han en kändis och var så redan innan filmen. Han ägde landets första porrbutik och på 80-talet nattklubben King's Kakadu, berömd för sina naketshower.

Han grundade också ett boxningstall och ordnade stora boxningsgalor, liksom en del konserter och engagemang inom showbusiness. Det hände också att han själv greppade mikrofonen och drog en och annan rocklåt.

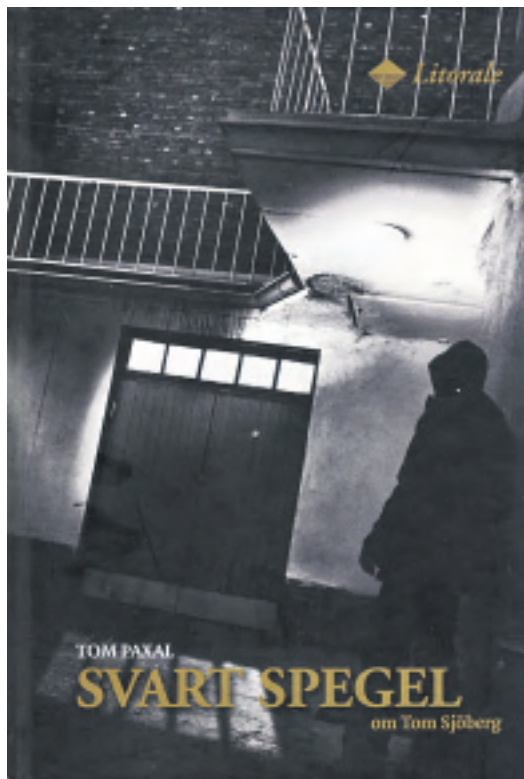
I vilken mån allt i dessa sammanhang höll sig inom lagens ramar förblir i boken höljt i dunkel – skattemyndigheterna och Sjöberg verkar vara av olika åsikt.

Det började i varje fall med smuggling och langning av sprit i Rödbergen och snart var Sjöberg den som organiserade det hela. Det var inte frågan om småpotatis, det hände att man smugglade in hela långtradarlastar med sprit.

Han smugglade också annat, inte minst porr, och var snabb med att ta vara på förtjänstmöjligheter i vilken form de än dök upp.

BOKEN

SVART SPEGEL
om Tom Sjöberg
intervjubok av
TOM PAXAL
Litorale, 2009
308 sidor

I skumma kvarter. Tom Paxals intervjubok med Tom Sjöberg tar sin utgångspunkt i deras gemensamma uppväxt i Rödbergen.

Sjöberg flyttade sedan över modellen till Slussen i Stockholm där han hade 50 "drängar" som jobbade för sig och gjorde grova pengar – en legendarisk tid och miljö som förekommer också i **Kjell Westös** senaste roman.

Det var en hård värld med en hel del våld och ond bråd död. Kampen inom den undre världen var hård och inpiskad rädsla var ett nyckelelement för troheten mot chefen och den egna organisationen.

Boken berättar om en hel del folk som var inblandade, mördare och psykopater, överlevnadskonstnärer och klantskallar, och bjuder på många anekdoter. Betecknande nog är det väldigt få av dem som lyckats överleva till Sjöbergs ålder.

Sjöbergs kriminella verksamhet – eller liv överhuvudtaget – är en mångförgrenad historia, till vilken också hör längre vistelser i Singapore och Florida.

Ett fängelsestraff har han suttit av, för sin porr-business, ett straff som han själv uppfattar som hämnd för att polisen inte fått fast honom för annat.

Hemligheten bakom detta är "att jag hållit käft fast och att jag inte super" – inte minst gäller det att hålla tyst inför fruar och flickvänner, påpekar han.

En tredje faktor är att han hållit sig borta från knarkhanteringen – någonting han lovade sin första fru, som sedan själv dukade under.

Paxal går inte in för att spekulera i vad som är sant och vad som bara är skrönor, utan återger Sjöbergs berättelser mer eller mindre okommenterade.

Under samtalen upplever han också att Sjöberg har en "hjärtpunkt som inte går att tränga igenom, en gåtfull öm kärna av oförklarlighet".

Paxal har också intervjuat en del andra personer ur samma miljö, däribland Volvo-Markkanen, vars färgstarka historia får ett eget avsnitt i boken.

En aspekt av boken är den ovanliga samhällsvinkeln, som visar hur brottslighetens former är direkt beroende av samhällets bestämmelser och klyftan mellan lag och rättskänsla – både spritlangningen och porrsmugglingen dog t.ex. ut med liberalare politik.

Skildringen pekar också på hur utbredd korruptionen var på 50- och 60-talen. Att muta myndighetspersoner, inklusive polisen, verkar ha varit en del av t.ex. Sjöbergs framgångssaga.

"Att muta myndighetspersoner, inklusive polisen, verkar ha varit en del av Sjöbergs framgångssaga."